

Den ödesmättade smärtpunkten

Genom brottet försätter människan sig själv utanför det nät av eviga förpliktelse, som förbinder varje mänsklig varelse med övriga. (Simone Weil)

Elisabeth Åbrink, journalist och producent, har skrivit boken Smärtpunkten. en bok om Lars Noréns arbete med pjäsen sju tre. Konsekvenser av detta arbete mynnar ut i de två polismorden i Malexander fredagen den 28 maj 1999.

Det är en tragisk bok, lika tragisk som ett familjedrama av dramatikern Norén själv. Som läsare drag ja in i en virvel av motsättningar, idéer och sammanhang, som mer eller mindre är hållbart förankrade i verkligheten.

Som den judiskfranska författarinnan Simone Weil skriver så finns det en fantasins verklighet och en påtaglig närvarande verklighet och aldrig tycks de mötas. Så blir även detta skeende, som startar på Tidaholmsanstalten, en parentes i den påtagliga verkligheten, som konkret bär livets konsekvenser och döden realitet.

Det börjar med att Birgitta Palme en dag befinner sig i USA och betraktar med hänförelse Samuel Becketts drama "I väntan på Godot". Det ges på San Quentin av fångarna själva. Den före detta teaterdirektören i Göteborg får här idén till en sorts socialhumanistisk inkörsport i vilken en fängslad fånge och den fria människan kan mötas. Eller åtminstone kan en kulturbärande teateridé vara brukbar innanför en anstalts taggtråd och hermetiskt slutna fångtider.

En socionoms tanke att göra fångarna fria genom att öppna dörrarna och låta dem obehindrat smaka på samhället utanför - det fria och lagstyrda. Palme åker till Tidaholmsanstalten för att påbörja ett pilotprojekt där teater skall få en etisk och moralisk bäring. Men - intresset är svalt. Några söker ändå kontakt med Birgitta Palme - det är Carl Thunberg, Tony och Mats Olsson - alla kraftigt kriminellt belastade.

Regionchefen Birgitta Göransson är positiv. Hos Carl (tidigare Sumenja) skriver på chans till författaren, poeten och dramatikern Lars Norén. Ett stilfull och genomtänkt brev som kommer själve teaterikonen att lösa biljett till Tidaholm. Nu börjar det som skall bli 9 månader av scenarbete innan för anstaltens murar.

Det handlar bl.a. om att omvända en starkt kriminell personlighet till en vanligt,

reflekterande människa; att på något sätt "frälsa" den förnedrade brottslingen och ge honom förlåtelsens signum.

Norén ställer krav - både små och stora. Han upphäver för sin egen person rökförbudet, ty en kreativ dramatiker måste hålla sig till cigarettens glödande energi. Vakter kommer på plats och omfattande permissioner för de agerande löses utan vidare betänkligheter.

De övriga fångarna muttrar i bakgrunden, men den specialfil, som nu upprättas kommer att leda till både applåder, nazistisk propaganda och tragiska upplevelser för anställda på banker och affärer i bl.a. Kisa, Kalmar, Gamleby, Österbymo och Malexander. En sorts helvetesspiral, som rör sig allt fortare och fortare.

Skådespelaren Reine Brynolfsson dras in på scen, liksom producenten Isa Stenberg, som får en bärande roll både i scen liv och privatliv. När väl Sju tre spelas så sker det i Umeå, innanför murarna och med tårögda besökare. Under november 1998 sker en ändring i Noréns agenda - nu skall pjäsen ut i samhället! Varför?

I slutet av boken svarar Norén undanlidande på frågan och kommer med det föga förklarande ordet: fåfänga! Det var alltså under fåfängans mantel som teaterprojektet fick sitt genomförande. Under denna tid hade Tony Olsson sammanlagt 3 månaders permission. Under tiden stal han Saabbilar och utförde omfattade inbrott och stölder på mindre orter i södra Sverige. Hans kamrater skadade och utsatte människor för livslånga trauma. Allt i skydd av ett boende hos Isa Stenberg på Sibyllegatan, Östermalm, Stockholm.

Under tiden rekryteras psykiskt skadade personer som Jackie Arklöv och Andreas Axelsson. Den provocerande scen 9 i Sju tre får spelas även nu när den uttrycker det nazistiska våldet och den människosyn som förintar och förgör.

Anita Goldman reagerar med emfas och debatten är igång. Men skadan är redan skedd. Den administrativa välviljan i den svenska "fängelsevården" att fått sitt nedslag. Romantiken från KRUMs dagar, och den bristande insikten i den manipulativa psykopatens sätt att vara har fått genomslag. Projektet kan liknas vid "en långsam broöppning", som plötsligt faller samman, havererar.

Till slut brister allt ut i mordet på Olov Borén och Robert Karlström.

Och även anstaltschefer som Gunnar Engström för inse att: att psykopater låter sig inte behandlas.

Hans-Evert Renéius

Bok: Elisabeth Åsbrink: SMÄRTPUNKTEN. Natur & Kultur.